

Om vikten att få berätta och minnen av Ravensbrück, Vita bussarna och livet efteråt

NJ

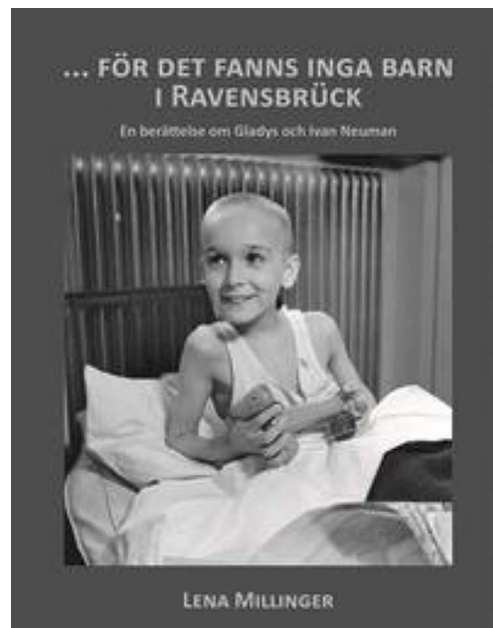
BOKRECENSION

DOI: <https://doi.org/10.30752/nj.138298>

Lena Millinger: **...För det fanns inga barn i Ravensbrück: En berättelse om Gladys och Ivan Neuman** (Hestra: Isaberg Förlag, 2021), 104 sidor.

Genom åren har det gjorts ett stort och betydelsefullt arbete när det gäller att samla in berättelser av och om dem som överlevde Förintelsen. Att berätta är viktigt och att berättelserna bevaras likaså. Vägen till att berätta är emellertid inte alltid rak och enkel. Ibland krävs det mycket arbete och många sammanträffanden för att en berättelse ska ges liv. Det här är fallet med Ivan Neumans och hans syster Gladys historia.

Ivan och Gladys kom med de Vita bussarna från koncentrationslägret Ravensbrück till Sverige 1945. De hade växt upp i Ungern, men hade amerikanskt medborgarskap via sin far. Fadern dog när barnen var små och sin mor, som hade judiskt påbrå, förlorade de i Ravensbrück. Efter en tid i Sverige reste Ivan och Gladys vidare till USA. Livet där blev inte riktigt som man hoppats. Syskonen skildes åt och Gladys, som lovat modern att sköta om brodern, måste släppa taget om Ivan. Gladys gifte sig och fick barn, men dog ung. Ivan lyckades efter många år av ett kringflackande och osäkert liv hitta en väg till i varje fall ekonomisk framgång. Sitt förflutna ville han inte tänka på. Men det kom i kapp honom.

...För det fanns inga barn i Ravensbrück är skriven och sammanställd av Lena Millinger. Hon kommer in i historien via ett mejl från Ivan 1998. Ivan har, uppmanad av sin syster, beslutat sig för att ansöka om ersättning för det lidande han som amerikansk medborgare fick utstå i Ravensbrück. Ett avtal som gör det här möjligt har slutits mellan USA och Tyskland, men tiden är knapp. På sitt första försök lyckas Ivan inte hitta tillräckligt med bevis för det han upplevt. Ett

mejl till Malmö Museers informationsavdelning och Lena Millinger förändrar allt.

Millingers bok innefattar på sätt och vis flera berättelser i ett. Här finns det inledande spänningsmomentet med att i tid samla in tillräckligt med bevis för Ivans historia för att kunna få ansökan om ersättning godkänd. Berättelsen bjuder på sammanträffanden och möten som ger viktiga resultat. När Ivan, efter allt det här och 53 år efter att han lämnade Sverige, kommer på återbesök väcks minnena till liv. Han får besöka platser han var på under sin tid i Sverige och, kanske viktigast av allt, han träffar Ulla-Brita, som han och Gladys bodde hos ett år och som bevarat viktiga minnen av barnens tid i Sverige. När Ivan så får frågan av Millinger om han vill berätta sin historia kommer det jakande svaret nästan med en gång.

Ivans berättelse blir bokens andra del. Det är en gripande skildring av en mörk tid och händelser som ingen borde få uppleva, allra minst ett barn. Bokens följande del berättar i detalj om Ivans och Gladys tid i Sverige, en berättelse berikad med tidningsartiklar, bilder och skolbetyg. I boken får vi också ta del av Ulla-Britas historia och Ivan Neumans eller Newmans, som han kommer att heta nu, liv och historia i USA. Boken har även en epilog. Ivans berättelse blev först en dokumentärfilm. Millinger hade även lovat skriva ner hans historia, men det blir en paus på 20 år innan det sker. År 2020 aktualiseras Ivans livsöde i samband med en utställning om de Vita bussarna och efter det blir boken sammanställd.

Jag har svårt att tänka mig att man kunde ha berättat Ivans historia på ett tråkigt sätt. Det här är ett livsöde som berör på djupet. Millinger har ändå inte valt att återge bara ett livsöde utan att sätta in det här livsödet i en kontext, inte så mycket den vi känner från historien om Förintelsen utan snarare det som kom sen. Som hon konstaterar i slutet av boken är det många sammanlänkande

händelser som gjort att boken kunnat bli till. Även om ...*För det fanns inga barn i Ravensbrück* inte direkt är ett historiskt dokument, har mycket arbete gjorts för att även lyfta fram viktigt källmaterial, material som gjorde att Ivan kunde bevisa vem han var, men också material som fångar in centrala historiska händelser.

Kanske kunde en del texter och avsnitt ha stramats till och kortats ned, men ...*För det fanns inga barn i Ravensbrück* känns, trots det varierande materialet och de många berättelserna, som en genomtänkt helhet. Att berättelsen i sig är viktig är inte svårt att argumentera för, men det är också av betydelse att se den vikt berättandet hade för Ivan. Ivan konstaterar själv att hans historia är vanlig, upplevd att hundratusen olyckliga, men den har ett ovanligt slut. Det var inte mannen Ivan som bad om skadestånd, det var barnet Ivan, det var han som skadats. De Vita bussarna och alla involverade i dem räddade honom en gång. Den hjälp han fick med att bevisa vem han var och få upprättelse räddade honom en andra gång. ■

SOFIA SJÖ
Forskarbibliotekarie
Donnerska institutet